

Oponentský posudek bakalářské práce:

Natalie CHEJNOVSKÁ, *Totální nasazení a jeho dobové souvislosti ve světle korespondence Václava Jakla z let 1944–1945.*

Filosofická fakulta Jihočeské university v Českých Budějovicích, Ústav archivnictví a pomocných věd historických Filosofické fakulty JU, České Budějovice 2022, 187 stran.

Osobní korespondence patří mezi nejzajímavější a v mnoha případech nezastupitelné prameny, významně doplňující a rozšiřující informace zachycené v pramenech úředních, pro poznání osudů jednotlivých osob a jejich zážitků přitom má význam dosti zásadní. Současně ale představuje cenný pramen i pro poznání dobových událostí či každodennosti – jejichž znalost je naopak často velmi podstatná pro pochopení obsahu dopisů. Právě osobní korespondenci si zvolila za téma své bakalářské práce Natalie Chejnovská, přičemž se rozhodla využít, zpracovat a také edičně zpřístupnit korespondenci svého pradědečka, pozdějšího novináře RSDr. Václava Jakla (1924–1985), z doby jeho totálního nasazení v roce 1944 a 1945.

Bakalářská práce sestává ze dvou základních částí – první tvoří samotný text práce, druhou přílohy, v první řadě edice zmíněné korespondence. Text práce je rozdělen do celkem deseti kapitol včetně úvodu a závěru. Zatímco ve stručném „Úvodu“ (s. 7–8) autorka představila cíle a strukturu své práce, informace o zdrojích zařadila do kapitoly „Heuristika a metodologie“ (s. 9–12), v níž kromě písemných pramenů a sekundární literatury uvedla také práci s pamětníky, tj. využití oral history, a připojila její charakteristiku a zhodnocení. Právě využití výpovědí pamětníků patří mezi pozitiva práce, i když by bylo vhodné připojit i přínos těchto výpovědí v daném případě. V další samostatné kapitole (s. 13–14) pak autorka uvedla charakteristiku a zhodnocení korespondence (zejména osobní) jakožto historického pramene, nebo spíše zamyšlení nad ní (není zřejmé, co je převzato z literatury a co je vlastní úvahou autorky, v kapitole je uveden pouze jeden obecný odkaz).

Další tři kapitoly textu bakalářské práce se vztahují již přímo k tématu studované korespondence a přibližují postupně nucenou práci a její organizaci v Protektorátu Čechy a Morava (s. 15–18), úřady práce, do jejichž kompetence nucená práce spadala (s. 19–21), a konečně „Každodenní život nuceně nasazených Čechů“ (s. 22–25), vždy s využitím sekundární literatury (příp. i kronik) a zejména normativních pramenů. (Poněkud nezvykle přitom působí kurzíva v přesně citovaných pasážích, obvyklejší je použití uvozovek; kurzívou jsou psány i některé termíny.) Zatímco tyto kapitoly mají obecný a kompilační charakter, následující tři kapitoly se zaměřují již konkrétně na osobu Václava Jakla a oblast, v níž žil, tj. Staňkov v západních Čechách a jeho okolí, a jsou založeny převážně na studiu pramenů. Platí to jak pro kapitolu „Staňkovsko v době Protektorátu Čechy a Morava“ (s. 26–30), tak kapitoly o Václavu Jaklovi (s. 31–37) a jeho nejbližší rodině (s. 38–41). Těm by ovšem více prospělo jiné řazení – vhodnější by dle mého soudu bylo uvést nejprve informaci o osobním fondu RSDr. Václava Jakla jakožto východisku dále uváděných informací (s. 37), poté o jeho rodině, resp. rodině jeho otce Václava a matky Jarmily (s. 38–41), a teprve následně pasáže o Václavu Jaklovi a jeho životě před válkou (s. 31–34) a konečně, jako vyvrcholení celé bakalářské práce (i v souladu s jejím názvem), líčení jeho života v Kasselu a Brzegu (s. 34–36, přičemž informace o povolání k práci v Říši jsou uvedeny již v závěru předchozí kapitoly, na s. 33–34), samostatně pak další život po roce 1945 (s. 36–37, zde navíc chybí uvedení odkazů). Je možno jen zalitovat, že text bohužel neobsahuje odkazy na dále editované dopisy a zejména již není připojena (opět poněkud v rozporu s názvem práce) nějaká kapitola věnovaná obsahu a

výpovědní hodnotě korespondence – i když obsah dopisů je pochopitelně dosti stereotypní a týká se především zasílání potravin, oblečení nebo známek apod. nebo odráží život V. Jakla v Kasselu a Brzegu, či obsahuje různé aktuální zprávy z rodiny a bydliště V. Jakla, výrazným způsobem také dosvědčuje solidaritu a spolupráci v rámci celé rodiny. Zajímavé jsou nicméně rovněž informace dosvědčující skladbu posílaného jídla, zmínky o zhoršeném zásobování a nedostatkových potravinách (omastku, cukru, kvasnicích), o zasetí tabáku či oslavách svátku 1. máje, o cestách z Říše „na černo“ nebo o změně času v Protektorátu na jaře 1944 (s. 90). Některé nové informace sice přináší „Závěr“ (s. 42–43), který se ale soustřeďuje spíše na rekapitulaci obsahu celé práce.

Nejrozsáhlejší část bakalářské práce Natálie Chejnovské ovšem představuje zmíněná edice dochované korespondence (s. 55–168), náležitě doplněná ediční poznámkou (s. 51–52) a záslužně i podkapitolou věnovanou problematice jazyka (s. 52–54). Ten hraje v dopisech významnou roli – a patří k pozitivům edice, resp. přístupu editorky, že většinu regionálních zvláštností zachovala, takže editované pasáže si uchovaly autentičnost. Různé specifické výrazy jsou přitom vysvětleny v poznámkách (byť některé vysvětlivky vyvolávají pousmání – např. vysvětlení slova „šněrovací“ již na s. 32, pozn. 77), které obsahují rovněž identifikaci osob (pokud to bylo možné) a lokalit, i když autorka, resp. editorka neuvádí zdroje (zvláště pro lokality, pro určení osob byly v řadě případů záslužně využity i matriky či další prameny, které jsou ocitovány velmi pečlivě). Snazšímu pochopení rodinných vztahů a zařazení jednotlivých osob by ovšem velmi prospělo, kdyby byl připojen alespoň schematický rodokmen. Ediční pravidla jsou zvolena vhodně, výhradu mám pouze k označení vložených a přeškrtnutých pasáží, pro které se obvykle používají jiné typy závorek (složené { } a špičaté < >). Ideální není úprava interpunkce (která často chybí, někdy naopak přebývá), často na úkor vyznění textu, úpravu by vyžadovala také některá spojená či naopak rozdělená slova (např. „otrochu“, „stou mou malou“, „doporádku“, „o země kouli“, „na jednou“, „tento krát“, „ve spolek“, mnohokrát „tovíš“) nebo některé gramatické chyby (např. s. 93: „balíky chodili“; 137: „koláče ... by zplesnivěli“; s. 139: „znáš Staňkovi“ – nebo v případě jejich ponechání by s ohledem na autenticitu textů měl být doplněn „[!]“, v některých případech by bylo třeba doplnit otazník (s. 63: „jak to bude s pracovním oblekem“) či některá slova (např. s. 83: „Mazat máme na něj také stále [co].“; s. 93: „[ve] stavu“; s. 94: „nestály [za to] je zašívát“; s. 145: „asi 1 ¼ [hodiny] pěšky“). U některých uváděných informací by rovněž bylo vhodné doplnit či rozšířit vysvětlující poznámky (s. 77: „Dnes krásně svítí měsíc, možná že nás navštíví!“; s. 84: „jsme se dozvěděli něco o Maďarsku a Bulharsku“; s. 89: „ročilo“ a s. 138: „ročit“; s. 89: noviny „Nová doba“; s. 118: „bonbajku“ a s. 130: „bombajku“; s. 134: „Co je ta invaze“; s. 93, 114, 119, 135: kdy byla pout). V některých dopisech také nejsou rozvedeny zkratky, i když je význam většinou jasný (s. 82, 110: „r.“ = r[odinu], s. 115, 117, 119, 146, 168: r[odina]; s. 136: „1 hod.“), úpravu by si zasloužilo také psaní slov s číslicemi (s. 93: „místo 5-6ti“; s. 94: „2krát“; s. 100: „13ti létá“, „17ti létá“ – a správně „letá“), která se standardně převádějí do slovní podoby, a sjednocení psaní slova „Bůh/bůh“ (s. 72, 79, 89 x s. 96, 113, 135, 141) nebo výsledků fotbalových zápasů (s. 123 x s. 129). K přehlednosti edice přispívá, že je každý dopis uveden na nové stránce, i když by bylo třeba ošetřit „sirotky“ v podobě jediného slova na další stránce. Opravu by rovněž vyžadovalo zařazení závěrečných nedatovaných dopisů, a to podle kontextu – dopis č. 62 byl zřejmě napsán na konci listopadu nebo na začátku prosince 1644 („jest mně divné, že jsi psal, že přijedeš 26/11“, „až 12/12 (asi tam zase pojedou vyprat)“), a proto by měl

patřit za č. 58, a dopis č. 64 pochází nejspíše z června 1644 („Teď 16. června začal chodit také na ryby.“; „Chýlí se již ke konci školního roku“, navíc zmínka „už vás z Kasselu vystěhovali“).

Tyto připomínky mají ovšem sloužit zejména k poučení studentky, zvláště vzhledem k rozsahu celé edice a editovaného souboru, který zahrnuje 65 dopisů (a více než sto stran), a k tomu, že studentka teprve sbírá zkušenosti s ediční prací; jinak by se za podobný výsledek nemusel stydět ani zkušenější editor. Ocenit je třeba i připojení jmenného (s. 169–173) a místního (s. 174–175) rejstříku.

Kromě edice korespondence připojila N. Chejnovská ke své práci ještě čtyři ukázky „dobové tvorby“ (s. 176–182), což je ovšem rovněž edice, a konečně obrazovou přílohu (s. 183–187), zahrnující reprodukce fotografií aj. dokumentů. V bakalářské práci nechybí seznam všech příloh (s. 50 – i když bez uvedení stran), stejně jako obligátní seznam použitých zkratek (s. 44) a seznam použitých pramenů a literatury (s. 45–48) obsahující vedle nevydaných pramenů (včetně „živých“ matrik nacházejících se na Městském úřadu ve Staňkově) a sekundární literatury také internetové zdroje. Z tohoto hlediska práce rozhodně splňuje všechny požadované náležitosti.

Jinak je text psán čtivě a stylisticky zdařile, autorka používá kultivovaný styl takřka bez překlepů a stylistických nedostatků (snad jen připomenu, že se odkazuje na zmínku „výše“, nikoli „shora“ – s. 31, správně „klot“, ne „glot“ – pozn. 76, a číslice 1-10 se píše slovně – např. s. 35), až na výše uvedenou připomínku k řazení osmé a deváté kapitoly je práce i vhodně strukturována. Jak textová, tak ediční část je zpracována zdařile, bakalářská práce splňuje požadavky kladené na práce tohoto druhu a představuje zajímavý příspěvek k danému tématu. Proto ji doporučuji k obhajobě, a zvláště s ohledem na rozsah navrhuji klasifikovat stupněm **výborně**.

V Praze dne 28. května 2022

Doc. PhDr. Marie Ryantová, CSc.